

Оператор на Лаплас

Разглеждаме ОДУ от втори ред с постоянни коефициенти, което има вида

$$ay'' + by' + cy = f(t),$$

с начални условия

$$y(0) = d, \quad y'(0) = e.$$

Идеята е:

- 1) върху даденото уравнение се прилага операторът на Лаплас L , в резултат на което се получава преобразувано алгебрично уравнение;
- 2) решава се алгебричното уравнение;
- 3) върху решението на алгебричното уравнение се прилага обратният оператор на Лаплас L^{-1} , в резултат на което се получава търсеното решение.

Ако образът на една функция $f(t)$ е $F(p)$, пишем $L[f(t)] = F(p)$. Припомняме, че операторът L е линеен, т.е. ако $L[f_1(t)] = F_1(p)$ и $L[f_2(t)] = F_2(p)$, то

$$L[C_1 f_1(t) + C_2 f_2(t)] = C_1 F_1(p) + C_2 F_2(p), \text{ където } C_1, C_2 - \text{ константи.}$$

Освен това ще използваме формулата за диференциране на оригинал, че ако $L[y] = \bar{y}(p)$, то

$$L[y'] = p \cdot \bar{y}(p) - y(0) \text{ и } L[y''] = p^2 \cdot \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0)$$

и формулата за диференциране на образ

$$L[t^n f(t)] = (-1)^n F^{(n)}(p), \quad n = 1, 2, \dots$$

В началото ще започнем с намирането на образите на няколко функции.

Пример 1. Намерете образа на функцията $f(t) = 4t^2 - 2t + 3$.

Решение. От линейното свойство намираме, че

$$\begin{aligned} L[4t^2 - 2t + 3] &= L[4t^2] - L[2t] + L[3] = 4L[t^2] - 2L[t] + 3L[1] \\ &= 4 \frac{2!}{p^{2+1}} - 2 \frac{1!}{p^{1+1}} + 3 \frac{1}{p} \\ &= \frac{8}{p^3} - \frac{2}{p^2} + \frac{3}{p} = \frac{8 - 2p + 3p^2}{p^3}. \end{aligned}$$

Пример 2. Намерете образа на функцията $f(t) = \sin 2t + 3t \cos t$.

Решение. От линейното свойство намираме, че

$$\begin{aligned} L[\sin 2t + 3t \cos t] &= L[\sin 2t] + L[3t \cos t] = L[\sin 2t] + 3L[t \cos t] \\ &= \frac{2}{p^2 + 2^2} + 3 \frac{p^2 - 1^2}{(p^2 + 1^2)^2} \\ &= \frac{2}{p^2 + 4} + \frac{3p^2 - 3}{(p^2 + 1)^2}. \end{aligned}$$

Пример 3. Намерете образа на функцията $f(t) = t^2 \sin 4t$.

Решение. Първо прилагаме оператора на Лаплас към функцията $t \sin 4t$.

Имаме,

$$L[t \sin 4t] = \frac{2p \cdot 4}{(p^2 + 4^2)^2} = \frac{8p}{(p^2 + 16)^2}.$$

След това прилагаме свойството за диференциране на образ $L[tf(t)] = (-1)F'(p)$, и получаваме

$$L[t \cdot t \sin 4t] = (-1) \left(\frac{8p}{(p^2 + 16)^2} \right)' = \frac{8(3p^2 - 16)}{(p^2 + 16)^3}.$$

Разбира се, възможно беше и да намерим $L[\sin 4t] = \frac{4}{p^2 + 16}$ и тогава да приложим свойството за диференциране на образ $L[t^2 f(t)] = (-1)^2 F''(p)$. Тогава

$$L[t^2 \cdot \sin 4t] = (-1)^2 \left(\frac{4}{p^2 + 16} \right)'' = \frac{8(3p^2 - 16)}{(p^2 + 16)^3}.$$

Пример 4. Намерете образа на функцията $f(t) = te^{-2t} \sin 3t$.

Решение. Първо прилагаме оператора на Лаплас към функцията $e^{-2t} \sin 3t$.

Имаме,

$$L[e^{-2t} \sin 3t] = \frac{3}{(p+2)^2 + 3^2} = \frac{3}{(p+2)^2 + 9}.$$

След това прилагаме свойството за диференциране на образ $L[tf(t)] = (-1)F'(p)$, и получаваме

$$L[t \cdot e^{-2t} \sin 3t] = (-1) \left(\frac{3}{(p+2)^2 + 9} \right)' = \frac{6(p+2)}{((p+2)^2 + 9)^2}.$$

Сега ще продължим с намирането на оригинала на няколко функции.

Пример 5. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{4}{3(p-1)^3}$.

Решение. Записваме функцията във вида,

$$F(p) = \frac{4}{3(p-1)^3} = \frac{4}{3} \frac{1}{(p+(-1))^3}.$$

След това намираме оригинала

$$f(t) = \frac{4}{3} \frac{e^{-(-1)t} t^{3-1}}{(3-1)!} = \frac{4}{3} \frac{e^t t^2}{2!} = \frac{2}{3} e^t t^2.$$

Пример 6. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{2p}{p^2+4p+8}$.

Решение. За да се използват директно формулите, отделяме точен квадрат в знаменателя и получаваме

$$F(p) = \frac{2p}{p^2+4p+8} = \frac{2p}{(p+2)^2+2^2}.$$

Тъй като в числителя имаме $2p$, то трябва да го запишем като $2(p+2)-4$.
Имаме

$$F(p) = \frac{2p}{(p+2)^2+2^2} = \frac{2(p+2)-4}{(p+2)^2+2^2} = 2 \frac{(p+2)}{(p+2)^2+2^2} - 4 \frac{1}{(p+2)^2+2^2}.$$

След това намираме оригинала

$$f(t) = 2e^{-2t} \cos 2t - 4 \frac{1}{2} e^{-2t} \sin 2t = 2e^{-2t} \cos 2t - 2e^{-2t} \sin 2t.$$

Пример 7. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{p^2}{(p^2+9)^2}$.

Решение. За да се използват директно формулите, вадим 9 в числителя,

$$F(p) = \frac{p^2}{(p^2+3^2)^2} = \frac{p^2-9}{(p^2+3^2)^2} + \frac{9}{(p^2+3^2)^2}.$$

След това намираме оригинала

$$f(t) = t \cos 3t + 9 \frac{\sin 3t - 3t \cos 3t}{2 \cdot 3^3} = \frac{1}{2} t \cos 3t + \frac{1}{6} \sin 3t.$$

Пример 8. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{p+2}{(p+1)(p^2+4)}$.

Решение. Разлагаме на елементарни дроби както следва

$$F(p) = \frac{p+2}{(p+1)(p^2+4)} = \frac{A}{p+1} + \frac{Bp+C}{p^2+4}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите. Получаваме

$$\frac{p+2}{(p+1)(p^2+4)} = \frac{A(p^2+4) + (Bp+C)(p+1)}{(p+1)(p^2+4)},$$

или

$$p + 2 = (A + B)p^2 + (B + C)p + 4A + C$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A + B = 0 \\ B + C = 1 \\ 4A + C = 2 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A = -B \\ C = 1 - B \\ -4B + 1 - B = 2 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A = -B \\ C = 1 - B \\ -5B = 1 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A = -\frac{1}{5} \\ B = -\frac{1}{5} \\ C = \frac{6}{5} \end{array} \right|$$

Тогава

$$F(p) = \frac{p + 2}{(p + 1)(p^2 + 4)} = \frac{\frac{1}{5}}{p + 1} + \frac{-\frac{1}{5}p + \frac{6}{5}}{p^2 + 4} = \frac{1}{5} \frac{1}{p + 1} + \frac{-\frac{1}{5}p + \frac{6}{5}}{p^2 + 2^2}.$$

Накрая намираме оригинала

$$f(t) = \frac{1}{5}e^{-t} - \frac{1}{5}\cos 2t + \frac{6}{5} \cdot \frac{1}{2}\sin 2t = \frac{1}{5}e^{-t} - \frac{1}{5}\cos 2t + \frac{3}{5}\sin 2t.$$

Пример 9. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{p+2}{(p+1)(p-2)(p^2+1)}$.

Решение. Разлагаме на елементарни дроби както следва

$$F(p) = \frac{p + 2}{(p + 1)(p - 2)(p^2 + 1)} = \frac{A}{p + 1} + \frac{B}{p - 2} + \frac{Cp + D}{p^2 + 1}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите. Получаваме

$$\frac{p + 2}{(p + 1)(p - 2)(p^2 + 1)} = \frac{A(p - 2)(p^2 + 1) + B(p + 1)(p^2 + 1) + (Cp + D)(p + 1)(p - 2)}{(p + 1)(p - 2)(p^2 + 1)},$$

или

$$p + 2 = (A + B + C)p^3 + (-2A + B - C + D)p^2 + (A + B - 2C - D)p - 2A + B - 2D$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A + B + C = 0 \\ -2A + B - C + D = 0 \\ A + B - 2C - D = 1 \\ -2A + B - 2D = 2 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A = -\frac{1}{6} \\ B = \frac{4}{15} \\ C = -\frac{1}{10} \\ D = -\frac{7}{10} \end{array} \right|$$

Тогава

$$F(p) = \frac{p + 2}{(p + 1)(p - 2)(p^2 + 1)} = -\frac{1}{6} \frac{1}{p + 1} + \frac{4}{15} \frac{1}{p - 2} + \frac{-\frac{1}{10}p - \frac{7}{10}}{p^2 + 1}.$$

Накрая намираме оригинала

$$f(t) = -\frac{1}{6}e^{-t} + \frac{4}{15}e^{2t} - \frac{1}{10}\cos t - \frac{7}{10}\sin t.$$

Пример 10. Намерете оригинала на функцията $F(p) = \frac{p}{(p-1)^2(p^2+1)}$.
Решение. Разлагаме на елементарни дробни както следва

$$F(p) = \frac{p}{(p-1)^2(p^2+1)} = \frac{A}{p-1} + \frac{B}{(p-1)^2} + \frac{Cp+D}{p^2+1}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите. Получаваме

$$\frac{p}{(p-1)^2(p^2+1)} = \frac{A(p-1)(p^2+1) + B(p^2+1) + (Cp+D)(p-1)^2}{(p-1)^2(p^2+1)},$$

или

$$p = (A+C)p^3 + (-A+B-2C+D)p^2 + (A+C-2D)p - A + D + B$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+C=0 \\ -A+B-2C+D=0 \\ A+C-2D=1 \\ -A+D+B=2 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=0 \\ B=\frac{1}{2} \\ C=0 \\ D=-\frac{1}{2} \end{array} \right|$$

Тогава

$$F(p) = \frac{p}{(p-1)^2(p^2+1)} = \frac{1}{2} \frac{1}{(p-1)^2} + \frac{-\frac{1}{2}}{p^2+1}.$$

Накрая намираме оригинала

$$f(t) = \frac{1}{2}te^t - \frac{1}{2}\sin t.$$

Задача 1. Решете уравнението

$$y'' - 2y' + y = 4, \quad y(0) = 4, y'(0) = 2.$$

Решение. Прилагаме оператора на Лаплас към двете страни на уравнението и получаваме

$$L[y''] - 2L[y'] + L[y] = L[4].$$

Като заместим намираме, че

$$\begin{aligned} p^2 \cdot \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0) - 2(p \cdot \bar{y}(p) - y(0)) + \bar{y}(p) &= \frac{4}{p}. \\ p^2 \cdot \bar{y}(p) - 4p - 2 - 2(p \cdot \bar{y}(p) - 4) + \bar{y}(p) &= \frac{4}{p}. \\ p^2 \cdot \bar{y}(p) - 2p \cdot \bar{y}(p) + \bar{y}(p) &= \frac{4}{p} - 6 + 4p. \\ \bar{y}(p)(p^2 - 2p + 1) &= \frac{4 - 6p + 4p^2}{p} \end{aligned}$$

или

$$\bar{y}(p) = \frac{4 - 6p + 4p^2}{p(p-1)^2}.$$

Разлагаме на елементарни дроби

$$\frac{4 - 6p + 4p^2}{p(p-1)^2} = \frac{A}{p} + \frac{B}{p-1} + \frac{C}{(p-1)^2}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите

$$\frac{4 - 6p + 4p^2}{p(p-1)^2} = \frac{A(p-1)^2 + Bp(p-1) + Cp}{p(p-1)^2},$$

$$4 - 6p + 4p^2 = (A+B)p^2 + (-2A-B+C)p + A.$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+B=4 \\ -2A-B+C=-6 \\ A=4 \end{array} \right. \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=4 \\ B=0 \\ C=2 \end{array} \right.$$

Следователно

$$\bar{y}(p) = \frac{4 - 6p + 4p^2}{p(p-1)^2} = \frac{4}{p} + \frac{2}{(p-1)^2}.$$

Накрая прилагаме обратния оператор на Лаплас и намираме, че решението на уравнението е

$$y = 4 + 2te^t.$$

Задача 2. Решете уравнението

$$y'' - 2y' - 3y = e^{3t}, \quad y(0) = 0, y'(0) = 0.$$

Решение. Прилагаме оператора на Лаплас към двете страни на уравнението и получаваме

$$L[y''] - 2L[y'] - 3L[y] = L[e^{3t}].$$

Като заместим намираме, че

$$p^2 \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0) - 2(p \bar{y}(p) - y(0)) - 3\bar{y}(p) = \frac{1}{p-3}.$$

$$p^2 \bar{y}(p) - 2p \bar{y}(p) - 3\bar{y}(p) = \frac{1}{p-3}.$$

$$\bar{y}(p)(p^2 - 2p - 3) = \frac{1}{p-3}$$

или

$$\bar{y}(p) = \frac{1}{(p+1)(p-3)^2}.$$

Разлагаме на елементарни дроби

$$\frac{1}{(p+1)(p-3)^2} = \frac{A}{p+1} + \frac{B}{p-3} + \frac{C}{(p-3)^2}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите

$$\frac{1}{(p+1)(p-3)^2} = \frac{A(p-3)^2 + B(p+1)(p-3) + C(p+1)}{(p+1)(p-3)^2},$$

$$1 = (A+B)p^2 + (-6A-2B+C)p + 9A-3B+C.$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+B=0 \\ -6A-2B+C=0 \\ 9A-3B+C=1 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=\frac{1}{16} \\ B=-\frac{1}{16} \\ C=\frac{1}{4} \end{array} \right|$$

Следователно

$$\bar{y}(p) = \frac{1}{(p+1)(p-3)^2} = \frac{\frac{1}{16}}{p+1} + \frac{-\frac{1}{16}}{p-3} + \frac{\frac{1}{4}}{(p-3)^2}.$$

Накрая прилагаме обратния оператор на Лаплас и намираме, че решението на уравнението е

$$y = \frac{1}{16}e^{-t} - \frac{1}{16}e^{3t} + \frac{1}{4}te^{3t}.$$

Задача 3. Решете уравнението

$$y'' + y' - 2y = e^{-t}, \quad y(0) = 0, \quad y'(0) = -1.$$

Решение. Прилагаме оператора на Лаплас към двете страни на уравнението и получаваме

$$L[y''] + L[y'] - 2L[y] = L[e^{-t}].$$

Като заместим намираме, че

$$\begin{aligned} p^2 \cdot \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0) + p \cdot \bar{y}(p) - y(0) - 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p+1}. \\ p^2 \cdot \bar{y}(p) + 1 + p \cdot \bar{y}(p) - 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p+1}. \\ p^2 \cdot \bar{y}(p) + p \cdot \bar{y}(p) - 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p+1} - 1. \\ \bar{y}(p)(p^2 + p - 2) &= \frac{-p}{p+1} \end{aligned}$$

или

$$\bar{y}(p) = \frac{-p}{(p-1)(p+1)(p+2)}.$$

Разлагаме на елементарни дроби

$$\frac{-p}{(p-1)(p+1)(p+2)} = \frac{A}{p-1} + \frac{B}{p+1} + \frac{C}{p+2}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите

$$\frac{-p}{(p-1)(p+1)(p+2)} = \frac{A(p+1)(p+2) + B(p-1)(p+2) + C(p-1)(p+1)}{p(p-1)^2},$$

$$-p = (A+B+C)p^2 + (3A+B)p + 2A - 2B - C.$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+B+C=0 \\ 3A+B=-1 \\ 2A-2B-C=0 \end{array} \right| \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=-\frac{1}{6} \\ B=-\frac{1}{2} \\ C=\frac{2}{3} \end{array} \right|$$

Следователно

$$\bar{y}(p) = \frac{-p}{(p-1)(p+1)(p+2)} = \frac{-\frac{1}{6}}{p-1} + \frac{-\frac{1}{2}}{p+1} + \frac{\frac{2}{3}}{p+2}.$$

Накрая прилагаме обратния оператор на Лаплас и намираме, че решението на уравнението е

$$y = -\frac{1}{6}e^t - \frac{1}{2}e^{-t} + \frac{2}{3}e^{-2t}.$$

Задача 4. Решете уравнението

$$y'' + 3y' = e^{-3t}, \quad y(0) = 0, \quad y'(0) = -1.$$

Решение. Прилагаме оператора на Лаплас към двете страни на уравнението и получаваме

$$L[y''] + 3L[y'] = L[e^{-3t}].$$

Като заместим намираме, че

$$\begin{aligned} p^2 \cdot \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0) + 3(p \cdot \bar{y}(p) - y(0)) &= \frac{1}{p+3}, \\ p^2 \cdot \bar{y}(p) + 1 + 3p \cdot \bar{y}(p) &= \frac{1}{p+3}, \\ \bar{y}(p)(p^2 + 3p) &= \frac{1}{p+3} - 1, \\ \bar{y}(p)(p^2 + 3p) &= \frac{-p-2}{p+3} \end{aligned}$$

или

$$\bar{y}(p) = \frac{-p-2}{p(p+3)^2}.$$

Разлагаме на елементарни дроби

$$\frac{-p-2}{p(p+3)^2} = \frac{A}{p} + \frac{B}{p+3} + \frac{C}{(p+3)^2}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите

$$\frac{-p-2}{p(p+3)^2} = \frac{A(p+3)^2 + Bp(p+3) + Cp}{p(p+3)^2},$$

$$-p-2 = (A+B)p^2 + (6A+3B+C)p + 9A.$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+B=0 \\ 6A+3B+C=-1 \\ 9A=-2 \end{array} \right. \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=-\frac{2}{9} \\ B=\frac{2}{9} \\ C=-\frac{1}{3} \end{array} \right.$$

Следователно

$$\bar{y}(p) = \frac{-p-2}{p(p+3)^2} = \frac{A}{p} + \frac{B}{p+3} + \frac{C}{(p+3)^2} = \frac{-\frac{2}{9}}{p} + \frac{\frac{2}{9}}{p+3} + \frac{-\frac{1}{3}}{(p+3)^2}.$$

Накрая прилагаме обратния оператор на Лаплас и намираме, че решението на уравнението е

$$y = -\frac{2}{9} + \frac{2}{9}e^{-3t} - \frac{1}{3}te^{-3t}.$$

Задача 5. Решете уравнението

$$y'' - 3y' + 2y = e^t, \quad y(0) = 1, y'(0) = 0.$$

Решение. Прилагаме оператора на Лаплас към двете страни на уравнението и получаваме

$$L[y''] - 3L[y'] + 2L[y] = L[e^t].$$

Като заместим намираме, че

$$\begin{aligned} p^2 \bar{y}(p) - p \cdot y(0) - y'(0) - 3(p \bar{y}(p) - y(0)) + 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p-1}. \\ p^2 \bar{y}(p) - p - 3p \bar{y}(p) + 3 + 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p-1}. \\ p^2 \bar{y}(p) - 3p \bar{y}(p) + 2\bar{y}(p) &= \frac{1}{p-1} + p - 3. \\ \bar{y}(p)(p^2 - 3p + 2) &= \frac{p^2 - 4p + 4}{p-1}. \end{aligned}$$

или

$$\bar{y}(p) = \frac{p^2 - 4p + 4}{(p-1)^2(p-2)}.$$

Разлагаме на елементарни дробни

$$\frac{p^2 - 4p + 4}{(p-1)^2(p-2)} = \frac{A}{p-1} + \frac{B}{(p-1)^2} + \frac{C}{p-2}.$$

Намираме общ знаменател и приравняваме числителите

$$\frac{p^2 - 4p + 4}{(p-1)^2(p-2)} = \frac{A(p-1)(p-2) + B(p-2) + C(p-1)^2}{(p-1)^2(p-2)},$$

$$p^2 - 4p + 4 = (A+C)p^2 + (-3A+B-2C)p + 2A-2B+C.$$

Сравняваме коефициентите пред степените на p и достигаем до системата

$$\left| \begin{array}{l} A+C=1 \\ -3A+B-2C=-4 \\ 2A-2B+C=4 \end{array} \right. \rightarrow \left| \begin{array}{l} A=1 \\ B=-1 \\ C=0 \end{array} \right.$$

Следователно

$$\bar{y}(p) = \frac{p^2 - 4p + 4}{(p-1)^2(p-2)} = \frac{1}{p-1} + \frac{-1}{(p-1)^2}.$$

Накрая прилагаме обратния оператор на Лаплас и намираме, че решението на уравнението е

$$y = e^t - te^t.$$

Задачи за самостоятелна работа:

Задача 1. Решете уравнението

$$y'' - 2y' + y = t - \sin t, \quad y(0) = 0, y'(0) = 0.$$

Отг. $y = \frac{1}{2}te^t - \frac{3}{2}e^t + t + 2 - \frac{1}{2}\cos t$.

Задача 2. Решете уравнението

$$y'' + 2y' + y = te^t, \quad y(0) = 1, y'(0) = 2.$$

Отг. $y = \frac{1}{6}t^3e^{-t} + 3te^{-t} + e^{-t}$.

Задача 3. Решете уравнението

$$y'' - 2y' - 3y = 2t, \quad y(0) = 1, y'(0) = 1.$$

Отг. $y = \frac{5}{9}e^{3t} - \frac{2}{3}t + \frac{4}{9}$.

Задача 4. Решете уравнението

$$y'' + 2y' = 2 + e^t, \quad y(0) = 1, y'(0) = 2.$$

Отг. $y = \frac{1}{3}e^t - \frac{1}{3}e^{-2t} + t + 1$.

Задача 5. Решете уравнението

$$y'' - 2y' + 2y = 2e^t \cos t, \quad y(0) = 0, y'(0) = 0.$$

Отг. $y = te^t \sin t$.